Raadsvoorstel

Voorstel tot vaststelling Kerkenvisie Oost Achterhoek - gemeente Aalten

AAN DE RAAD

Samenvatting

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van bureau Coup, hebben we gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.
De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is.
De TU Delft heeft in opdracht van de provincie Gelderland een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders.
Een oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar.
De Kerkenvisie Oost Achterhoek wordt ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De visie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022.

Inleiding

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Met een bijdrage vanuit de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is uitvoering gegeven aan deze ambitie. De Kerkenvisie is uitgewerkt op basis van het eerder vastgestelde Plan van aanpak. De Kerkenvisie Oost Achterhoek is opgesteld in de periode 2020-2021.

Beschrijving beleidsterrein inclusief toepasselijke regelgeving

De ‘Samenwerkingsafspraken 2018-2021 Programma Toekomst Religieus Erfgoed’ hebben ten doel een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed in Nederland. Omdat te bereiken is het noodzakelijk om álle kerken in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal. Om dat toekomstperspectief dichterbij te brengen is een samenhangend pakket aan afspraken, maatregelen en voorzieningen ontwikkeld binnen het ‘Programma Toekomst Religieus Erfgoed’. Met de Kerkenvisie Oost Achterhoek leveren wij een bijdrage aan dit programma.

Inhoudelijke toelichting op het voorstel

Kerkenvisie helpt te anticiperen op komende veranderingen
Kerkgebouwen zijn dragers van betekenis en zingeving op verschillende niveaus en voor verschillende partijen, religieus en profaan, individueel en collectief. Een belangrijk deel van de kerken heeft te maken met teruglopende bezoekersaantallen, andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende. Een kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen.

Kerkenvisie leidt tot (nadere) kennismaking met eigenaren en gebruikers religieuze gebouwen
In het kader van de Kerkenvisie Oost Achterhoek is uitgebreid kennis gemaakt met de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen in de gemeente Aalten. Er is gesproken over hoe het gaat met de kerkgemeenschap en met het kerkgebouw. Wat gaat er goed, waarover zijn er zorgen en waarbij kan men ondersteuning gebruiken, is aan de orde geweest in de gesprekken. Of, in geval van een herbestemming, hoe bevalt het om te wonen of te werken in een herbestemd kerkgebouw en wat kom je daarbij zoals tegen? Daaruit valt weer lering te trekken voor andere herbestemmingstrajecten. Van de gesprekken is een verslag opgesteld. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

Kerkenvisie brengt waarden van de religieuze gebouwen in beeld
Binnen de Kerkenvisie zijn de religieuze gebouwen in de Oost Achterhoek onderzocht, in beeld gebracht en gewaardeerd. Deze informatie is verwerkt in een zogeheten Kerkenpaspoort. Wanneer er zich een ontwikkeling voordoet bij een kerkgebouw, geeft het Kerkenpaspoort inzicht in wat aandacht moet krijgen bij dit specifieke kerkgebouw. Wat is de status van het gebouw, welke elementen zijn erg bijzonder en moeten behouden blijven? Of is het gebouw juist niet cultuurhistorisch waardevol en kan het ook plaatsmaken voor iets anders? De Kerkenpaspoorten te samen geven een goed beeld van het religieus erfgoed in onze gemeente en in de Oost Achterhoek.

Kerkenvisie legt verbindingen en biedt inspiratie
Onderdeel van het proces om te komen tot de Kerkenvisie, was een reis met de trein naar Arnhem, samen met vertegenwoordigers/eigenaren van de kerkgebouwen waarmee we gesproken hebben. Op deze wijze hebben partijen elkaar beter leren kennen. In Arnhem hebben we een aantal kerkgebouwen bezocht, waar reeds een transitie heeft plaatsgevonden richting multifunctioneel gebruik en herinvulling van het pand. De voorbeelden boden inspiratie voor mogelijke ontwikkelingen in de Oost Achterhoek.

Oplegnotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie
Om de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar te verbinden hebben we een Oplegnotitie opgesteld. De oplegnotitie gaat in op het proces dat we met elkaar doorlopen hebben, wat de uitkomsten daarvan waren, welke verdiepingsvragen er naar boven kwamen en welke aanbevelingen er zijn voor de toekomst. Ook bevat de oplegnotitie stappenplannen voor de herbestemming van kerkgebouwen.

Onderzoek TU Delft gaat in op Kansen voor kerken
In opdracht van de provincie Gelderland heeft de TU Delft een Kansenkaart voor kerken opgesteld. Dit als onderdeel van het Gelderse project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Wij benadrukken hierbij dat het onderzoek autonoom heeft plaatsgevonden door de TU Delft, zonder bijvoorbeeld rekening te houden met bestemmingsplanregels of andere (beperkende) kaders en ook zonder raadpleging van de eigenaar over de voorbeelden die in het rapport opgenomen zijn. Wij beschouwen de Kansenkaart voor kerken dan ook als een inspiratiedocument, waarbij de door de TU Delft gebruikte methode ook door andere partijen kan worden ingezet voor het uitstippelen van een nieuwe toekomst voor een kerkgebouw.

Alternatieve beleidskeuzes

Er is geen sprake van voor de hand liggende alternatieve beleidskeuzes.

Financiële consequenties

Voor het opstellen van de kerkenvisie heeft het rijk geld beschikbaar gesteld. De verdere uitvoering vraagt geen extra budget. Dit is geborgd in reguliere werkprocessen.

Participatie en Communicatie

Bij de totstandkoming van de Kerkenvisie Oost Achterhoek heeft de participatie voorop gestaan.
- Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is speciaal aandacht besteed aan de Kerkenvisie. Hierbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod, waarover partijen met elkaar in gesprek zijn geweest:

- Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
- Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
- Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
- Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
- Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
- Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.

- Met de kerkgenootschappen en andere eigenaren van religieuze gebouwen in de gemeente Aalten zijn uitgebreide gesprekken gevoerd onder leiding van een bureau. Van deze gesprekken is een verslag opgemaakt. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

- De betrokkenen bij de Kerkenvisie zijn uitgenodigd voor een inspiratiebijeenkomst rond religieus erfgoed in Arnhem, waar we samen met de trein naartoe zijn gereisd.

Vervolgstappen inclusief tijdspad

- U maakt uw besluit kenbaar via de gebruikelijke kanalen.
- De Kerkenvisie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst Oost Achterhoek op 17 februari 2022.

Bijlagen

- Collegevoorstel d.d. 30 november 2021
- Oplegnotitie Kerkenvisie Oost Achterhoek – gemeente Aalten
- Kerkenpaspoorten gemeente Aalten
- Gespreksverslagen gemeente Aalten
- Kansenkaart voor kerken van de TU Delft
- Plan van Aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aalten, 30 november 2021

Burgemeester en wethouders van de gemeente Aalten,

drs. A.J.M. Gildhuis
secretaris/algemeen directeur

mr. A.B. Stapelkamp
burgemeester